גמרא

מתני' הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים, מסתוניות מותר בחומץ סתוניות רבי יהודה בן בתירא אומר כל ששם תולדתו קרויה עליו ונודר הימנו אסור ביוצא הימנו וחכמים מתירים: גמ' [חכמים] היינו ת"ק איכא בינייהו הא דתניא כלל זה אר"ש בן אלעזר כל שדרכו (א) (לאכול) ודרך היוצא ממנו (לאכול) כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו [א] אסור ביוצא ממנו, נודר מיוצא ממנו [ב] אסור בו כל שאין דרכו (לאכול) ודרך היוצא ממנו (לאכול) נודר בו אין אסור אלא ביוצא ממנו שלא נתכוון זה אלא ליוצא ממנו: מתני' הנודר מן היין מותר ביין תפוחים, מן השמן מותר בשמן שומשמין, מן הדבש מותר בדבש תמרים, מן החומץ מותר בחומץ סתוניות, מן הכרישין מותר בקפלוטות, מן הירק מותר בירקות השדה שהוא שם לווי: גמ' תניא הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית, ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית, מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא, לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין - מהו דתימא איזיל בתר רובא קא משמע לן ספק איסורא לחומרא: הנודר מן הירק בשאר שני שבוע אסור בירקות הגינה ומותר בירקות השדה ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה: אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא

רש"י

מתני' מן הסתוניות· היינו ענבים קשים שמניחן בכרם כל ימי הסתיו ועושין מהן חומץ: כל ששם תולדתו קרויה עליו· כגון חומץ זה שילא ממנו קרוי נמי על שם אמו חומץ סתוניות ולא חומץ סתם: נדר ממנו אסור ביוצא כו'· והכי נמי כי נדר בסתוניות אסור נמי בחומץ היוצא ממנו: וחכמים מתירין· וקא פריך בגמרא היינו תנא קמא דקתני מותר בחומץ סתוניות: גמ' נדר בו· בתמרים: אסור ביוצא ממנו· בדבש תמרים: כל שאין דרכו לאכול· כגון סתוניות דדרך היוצא ממנו לאכול והן עצמן אין דרכן לאכול· תנא קמא דמתניתין דאמר מותר בחומץ סתוניות לית ליה דרבי שמעון בן אלעזר אלא קסבר נדר בו אין אסור אלא בו אע"ג שאין דרכו לאכול וחכמים תנא בתרא אית להו דרבי שמעון בן אלעזר ודקתני וחכמים מתירים בו=בגופו, אבל ביוצא ממנו לא, דאין אסור אלא ביוצא ממנו והיינו כר' שמעון בן אלעזר דאמר לא נתכוון זה כו', ורבי יהודה בן בתירא היה אוסר בו וביוצא הימנו: מתני' מן השמן· משמע שמן זית להכי מותר בשמן שומשמין: כרישין·(ב) קפלוטות· מותר בירקות השדה· דהיינו שם לווי ירק השדה ולא ירק סתם: גמ' מותר בשמן שומשמין· לפי שאין מצוי בא"י שמן שומשמין אלא שמן זית ובאותו שמן נדר: מזה ומזה· משמן זית ומשמן שומשמין: ספק איסורא לחומרא· ומשמן שמספקין בו נדר בין רב בין מעט: אסור בירקות הגינה· גרי"ס המור"ה במסכת"א ז"ו ומותר בירקות השדה* שעליהן סומכין בשביעית שהפקירו הגנות לעניים ואין מספקין אלא בירקות השדה:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ג ע"ש]

[כתובות עג: וש"נ]

[נ"א ובשביעית אסור בירקות השדה שעליהן כו']

נדר מן הסתוניות:
ת"ק - מותר בחומץ
סתוניות ואסור
בסתוניות
חכ' = ר"ש בן אלעזר
אסור בחומץ
ומותר בסתוניות
ר' בן בתירא - אסור
בו וביוצא ממנו

ר"ן

טולי האי לדיוקא משמע דדעתיה אכל מאי דנפיק מינייהו וכי תימא תיהא בשאני טועם כיון דלא צריך וקאמר אפושי איסורא הוא אבל שאני אוכל מאי איכא למימר דהא כיון דלא סגי ליה אם אמר קונם פירות האלו דאי הכי משמע בין באכילה בין בהנאה ואיהו לא בעי למסרינהו אלא באכילה הלכך כי אמר שאני אוכל ליכא שום הוכחה למיסר אפילו ביוצא מהן איכא למימר דכיון דהוה מצי למימר קונם פירות האלו באכילה עלי וקאמר שאני אוכל אף יוצא מהן משמע ואמרו לפי זה דבשבועה דלא מצי למימר באכילה עלי דלשון נדר הוא ועל כרחיה אית ליה למימר שאני אוכל לא מיתסר ביוצא מהן ואחרים אומרים זה הוא דעת הרמב"ם ז"ל *דלא שנא נדר ולא שנא שבועה דלאו משום יתורא דלישנא הוא אלא שהלשון בעצמו מוכיח כן דלשון שאני אוכל ושאני טועם משמע שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהם: מתני' הנודר מן התמרים וכו' מסתוניות מותר בחומץ סתוניות · סתוניות ענבים שאינם מתבשלים ועומדים בימי החורף : כל ששם תולדתו קרויה עליו · כגון דבש תמרים וחומץ סתוניות : וחכמים מתירים · בגמרא פריך היינו ת"ק ואיכא למידק תנא קמא מני לא ר' יוסי ולא רבנן דהא אמרינן לעיל בפלוגתא דקוס וחלב דכל היכא דקרו ליה קומא דחלבא אסור אפילו לרבנן ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר מהאי טעמא [וי"ל] דלא דמי דאילו גבי קוס דחלב הקוס לא נשתנה מצורה לצורה דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב באותה צורה עצמה היה אבל הכא הרי נשתנה הגוף· הרשב"א ז"ל· ועוד דבקוס כי קרי ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרו ליה ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קוס אלא זה אבל הכא כי אמרו דבש תמרים וחומץ סתוניות לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהן אלא להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר: גמ' חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו הא דתניא כלל אר"ש [ב"א] כל שדרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו אסור ביוצא ממנו [ביוצא ממנו] אסור בו וכל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול נדר בו אסור ביוצא ממנו · כך גרסינן בהלכות הרמב"ן ז"ל וה"פ דבהא פליגי ת"ק פליג אדרשב"א בתרווייהו דסבירא ליה לתנא קמא דבין דרכו לאכול בין אין דרכו לאכול אסור בו ולא ביוצא ממנו ורשב"א סבירא ליה דבשדרכו [לאכול] ודרך היוצא ממנו לאכול אסור בשניהם ובשאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול אסור ביוצא ממנו ולא בו ובהא מפיך ליה לת"ק לגמרי ור' יהודה בן בתירא סבר לה כר"ש בדרכו [לאכול] ודרך היוצא ממנו לאכול דאסור בשניהם ופליג עליה בשאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול דרבי יהודה בן בתירא לא שני ליה ומיתסר נמי בתרווייהו ולרשב"א שני ליה ולא מיתסר אלא ביוצא ממנו ורבנן בתראי דמתני' היינו ר' שמעון בן אלעזר ושריותא דידהו קאי אאין דרכו לאכול דשרי הוא גופיה ומשמע לי דמשום הכי משמע ממלתייהו דלהאי גוונא מדקתני סתמא וחכמים מתירים דמשמע דאתרווייהו פליגי ובמאי [דשוו] ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרו אינהו ומש"ה פשיטא דאסתוניות קאי דאיכא טעמא להיתרא דמשום שאין דרכו לאכול איכא למימר דלא נתכוון אלא ליוצא מהן דאתמרים דשוו נמי תרווייהו לאיסורא ליכא למימר דשרו רבנן בתראי מן התמרים דליסרי בתמרים גופייהו ליכא טעמא להיתרא: ולענין הלכה קיימא לן כתנא קמא דבין בתמרים בין בסתוניות אינו אסור אלא בהן אבל לא בדבש וחומץ שלהן : מתני' הנודר מן היין מותר ביין תפוחים · דכיון שיש לו שם לווי לא מיקרי יין סתם: מותר בקפלוטות · דלא הוי בכלל כרישין : מותר בירקות השדה · דסתם ירק לא משמע אלא ירק גינה : *)אספרגוס · מין כרוב הוא : אסור מן המקפה · תבשיל עב של גריסין ואסור משום דקרו ליה מקפה דגריסין : ר' יוסי מתיר · דבאתריה קרו למקפה מקפה ולגריסין גריסין: אסור בשום· משום דמקפה כולל כל דבר קפוי ועבה ושום נמי קרוי מקפה על שם שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך: מותר לכוס חיים· שהכוסס אינו כוסס אחת אחת בפני עצמה אבל פת כיון שהוא גוף אחד חיטה מיקרי והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם חטה ולא מר כן בתמיה אמר רבי יוסי ארחא דבר נשא מחמי פיתא נקטה ומימר בריך דברא הדא חיטתא:גמ' מותר בשמן שומשמין · דבא"י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית: ספק איסורא לחומרא· וכיון דאיכא מיעוטא דמסתפקי מההוא מינא איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכוון: אסור בירקות הגינה · דסתם ירק של גינה משמע ולא ירק שדה שיש לו שם לווי מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא וכן כתב הרמב"ן ז"ל ולא דמי לירקות השדה דהני מינא אחרינא נינהו אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו : בשביעית אסור בירקות השדה · אם נדר בשביעית א"א לומר שנתכוון לירק גינה דהא אין זורעין ולא נוטעין בשביעית אלא ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתכוון:

*) מכאן עד סוף המתני' שייך לע"ב

אבל

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריז סעיף יג :

יד ב מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה :

טו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו :

טז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

יז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד :

יח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף י :

[פ"ט מהל' נדרים הלכה יד]

יט ז ח ט מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיפים:

נושא
הנודר מן הדבר
וי"ש מוצרים
שיוצרים מהם
שנושאים שם
המקור - האם
גם הם אסורים
כגון הנודר
מן התמרים - מה
דינו לגבי
דבש תמרים

נושא
הנודר מדבר מסוים
וי"ש דברים אחרים
עם שם לווי

נושא
הנודר מן השמן -
באיזה שמן נאסר
(איזה התכוון) תלוי
על מקומו של הנודר

נושא
הנודר מן הירק:
א) של גינה/של שדה
ב) בשביעית/בשאר
השנים

תוספות

הנודר מן התמרים מותר בדבש· פירוש דאמר קונם תמרים עלי מותר בדבש היוצא מהם, דדבש איקרי, תמרים [לא איקרי] וקשה אמאי לא תנא הכא כדקתני בשמר גבי תמרים אלו שאני טועם אסור ביוצא מהם: בסתוניות· ענבים קשים ורעים לאכול מותר בחומץ היוצא מהן: כל ששם תולדתו עליו· פירוש שאינו מפסיד שמו הראשון כמו דבש תמרים ששם תמרים עליו נדר בתמרים אסור בדבש: וחכמים מתירין· בגמ' פריך היינו תנא קמא: מותר ביין תפוחים· דסתם יין דענבים קאמר: מותר בשמן שומשמין· דסתם שמן הוא שמן זית: מותר בדבש תמרים· דסתם דבש זהו דבש דבורים: מותר בחומץ סתוניות· דסתם חומץ מיין טוב שהחמיץ: מן הכרישין מותר בקפלוטות· אע"פ שממין כרישין הן כאו שיש להן שם לווי: מן הירק סתם מותר בירק שדה· דסתם ירק של גינה: חכמים היינו ת"ק · דסרי בדבש תמרים איכא בינייהו דתניא כו' כל שדרכו לאכול כו' ומיירי שאם תולדתו עליו דאצ"ל לית ליה [הנודר] בענבים מותר ביין וכל שאין דרכו לאכול כגון סתוניות שאין דרכן לאכול וחומץ שלהם דרכו לאכול : נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו · ת"ק לית ליה דרבי שמעון וחכמים אית ליה לדרבי שמעון [ולאו לגמרי כר"ש סבירא להו] דודאי בדבש תמרים לא סברי כוותיה אלא בדינא דסתוניות וה"ק וחכמים מתירין בתמרים לאכול בדבש אבל בסתוניות לא שרינן בחומץ וקשה דהוה להו למיתני וחכמים אוסרין בסתוניות והר"ס פי' לפי מה שפירש דסתוניות אין דרכן ליאכל אלא היוצא מהם יש לפרש ת"ק ורבי יהודה בן בתירא לית להו דר"ש בן אלעזר דאסרו בסתוניות גופייהו ולא אסרי אלא ביוצא מהם וי"מ איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהם לאוין אסור בהם ומותר ביוצא מהם הא נדר מדברים שאינם לאוים לאכול אסור בין בהם בין ביוצא מהם : בשאר שני שבוע אסור בירקות גינה ומותר בירקות שדה · דסתמא מירקות גינה נדר דירקות שדה יש להם שם של לווי בכל שאר שני שבוע ומרישא שמעינן לה דקתני מותר בירקות גינה אבל סיפא איצטריך ליה : בשביעית · פירוש שנדר בשביעית דירקות שדה מצויין בשביעית שבאות מאליהן אבל ירקות גינה אינם באין אלא על ידי זריעה הלכך סתם ירקות בשביעית ירקות שדה היא : בארץ ישראל · דסתם שמן שלהן של זית : מהו דתימא זיל בתר רובא · ולא נתכוין לאסור עצמו אלא באותו מין שמסתפק הרוב קמ"ל דגם מאותו שמסתפקים המיעוט אסר עצמו : *) לא שנו דבשביעית מותר בירקות גינה משום דלא שכיחי שיאכלו ירקות גינה אלא במקום שאין מביאין כו' אבל במקום שמביאין שכיח הוא ירקי גינה ונתכוין לאסור ירקי גינה בשביעית : משום גוש · דדרך הירק להיות גוש תלוי בו וגזרו על גוש ארץ העמים : אספרגוס מין כרוב הוא ובכלל כרוב הוא : מן האיספרגוס מותר בכרוב · דאמר כרוב אינם קרויין איספרגוס : מן הגריסין אסור במקפה של גריסין · שנקראת גריסין אף כשהן מתבשלין אבל מן המקפה מותר בגריסין יבשין דלא תימא דכי נדר במקפה מן הראוי למקפה קאמר והיינו גריסין ולרבנן איצטריך דאע"ג דאסרי שום כשנדר במקפה הכא מודו : מן השום מותר במקפה · דלא נתכוון אלא לשום יבש : מן המקפה מותר בשום. אע"ג דלא נתכוון אלא לראוי למקפה ושום ראוי למקפה : מן האשישים · פי' פסולת עדשים מותר בעדשים שאין העדשים נקראין אשישין מן העדשים ור"י מתיר דסבר דאינם בכלל עדשים : חטה חטין שאני טועם אסור בין בחטין בין בפת · דחיטה משמע לאפות ומיכו בברייתא בגמ' גרסינן איפכא ושמא טוב לפרש הכא חטה או חיטים גרים או גריסין אסור בין חיין בין מבושלין ורבי שמעון ורבי יהודה מחלקין בין חטה לחטין גרים גריסין כדמפרש גבי חטה חטין רבי יהודה אמר קונם גרים או חטה שאני טועם מותרין לכוס חיין דחטה וגרים משמעי מבושלין :

*) [שייך לע"ב]

פי' הרא"ש

ס"י

הא דאמרינן במתניתין דאסור ביוצא מן הזיתים ומן הענבים כי אמר קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם במאי תלי האיסור מי אמרינן דאלו הוי כמו בשר זה דאסור ברוטבו וקיפה והוא הדין נמי ביוצא ממנו או דלמא כשמיחד דבר הנאסר זה מועיל לאסור נתינת טעם כדאמרינן במתני' הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור אבל לא לאסור היוצא מן הזיתים ומן הענבים דמפקד פקיד בתוכן ודבר אחר הוא אבל כי אמר שאני טועם משמע כל מה שאני טועם מהם : *) שאני טועם למה לי · הוא הדין נמי דמצי למיבעי אם שאני טועם דוקא אלו למה לי אלא בו פתח בראשון והוא הדין נמי דמצי למיבעי אם תרווייהו דוקא : הא ביוצא מהם מותר · דאי אסור ליתני יוצא מהן וכל שכן חילופיהן שבאו מכח האיסור עצמו אבל יוצא מהם דבר אחר הוא : הא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן כבדוליכן

*) שייך לעיל נב ע"ב

רבי

הגהות הב"ח (א) גמ' שדרכו ליאכל . וכן בכל העמוד : (ב) רש"י ד"ה כרישין קטנים קפלוטות גדולים הס"ד :

הגהות הגר"א [א] גמ' נדר בו אסור · נ"ב גירסת הירושלמי מותר וכן עיקר : [ב] שם מיוצא ממנו אסור · נ"ב מותר ככ"מ (ועי' בסג"א יו"ד סי' רי"ז ס"ק י"ח) וכפירוש ר"מ בתוס' וכ"ד הרמב"ם ופסק כחכמים :